

que enim Deus vult, hæc futura sunt. Et lib. 1, contr. Celsum, post medium, ideo dicit requiri spiritum ad præsciendum futura, quia voluntate Dei sunt futura. Unde in eodem sensu dicit, lib. 6, circa principium, *divini sermonis characterem esse futurorum prædictionem*. Simili modo Justinus in responsionibus ad quæstionem Christiani in 2, quæ est de his futuris, ut de victoria futura in bello, urbium everisione, etc., sic inchoat responsum: *Ejusdem Dei sunt omnia et verborum prædictio et eorum eventus, qui per Prophetas, et Apostolos ante prænuntiavit, quæ factururus esset*. Et ex hoc principio colligit, sola oracula divina esse certa, reliqua incerta et tunc evenire, quando DEUS vult, vel permittit. Quod latius in quæst. ult. repetit. Unde sentire videtur, totam incertitudinem futurorum eventuum respectu cujuscumque intellectus creati veritate naturali operantis, inde provenire, quod ex libera Dei voluntate pendent. Alii vero Patres licet doceant, dæmones et consequenter etiam alios Angelos non posse virtute naturali cognoscere futura contingentia, non declarant, an id proveniat: ex eo quod divinam voluntatem ignorant, vel aliunde, ut videre licet in Eusebio, lib. 5, de præparat. Evangel., cap. 10, et Damasceno, lib. 2, de Fide, cap. 4, et aliis infra referendis.

16. *Probatur nihilominus ulterius conclusio non obstantibus, quæ proxime sunt opposita.*— Sed licet verum sit, hæc futura ut cognoscibilia in causis, maximam habere incertitudinem respectu omni intellectus creati, quia a libera Dei voluntate pendent, nihilominus etiam est certissimum, ac de fide, talia futura non posse ab Angelis in sua proxima causa certo cognosci. Probatur primo ex similitudine rationis, quia ratio, ob quam in divina voluntate non potest Angelus cognoscere futura, bipartita est, quatenus voluntas divina dupliciter considerari potest, scilicet vel quasi in actu primo, ut apta est ad volendum, vel in actu secundo, id est, ut jam volens. Priori ergo modo non potest in voluntate divina cognosci futurus effectus, quia de se indifferens, ac indeterminata est, et in causa indeterminata nihil determinatum potest cognosci. Quæ ratio etiam probat, Deum ipsum in seipso, seu in sua voluntate sic spectata non posse cognoscere futura. Posteriori autem modo potest Deus cognoscere futura, quæ absolute vult, quia jam ipsa voluntas in actu non cognoscitur ut futura, sed præsens, et cum illa habere potest effectus futurus infaillibilem connexionem: at vero Angelus

non potest virtute naturali hanc Dei voluntatem certo cognoscere, et ideo nec potest in illa voluntate cognoscere futura. Porro autem hæc ratio æque probat de cognitione futuri effectus in causa libera creata, seu proxima. Quia eisdem duobus modis spectari potest, et priori modo spectata, ut potentia nondum eliciens suum actum etiam cum omnibus requisitis ad agendum applicata, est causa indifferens, et ad agendum indeterminata, ergo in illa, ut sic, nihil determinatum potest cognosci. Quæ ratio non solum de Angelo, sed etiam de Deo probat quoad cognitionem certam in causa, ut alibi a nobis monstratum est. Posteriori autem modo considerata voluntate creata, ut est sub actu suo, in hoc maxime differt a voluntate divina, quod divina non habet actum de novo, nec in futurum aliquid volet, quod non semper, et ab æterno voluerit, quia non habet temporalem determinationem sed æternam: voluntas autem creata prius caret actu, et postea illum habet, et quem nunc habet, postea mutat.

17. *Prædicta probatio progreditur.*— Unde si actus ille consideretur antequam fiat (sub qua ratione est vere futurus) cognosci non potest in ipsa potentia, quod sit certo futurus propter rationem dictam, quod causa est indifferens: si autem ille actus jam supponitur factus, jam non cognoscetur futurus, sed præsens, et consequenter non in causa, sed in se. Veruntamen talis actus licet sit cognitus ipsi volenti, alios vero latet, quia non potest Angelus cogitationes liberas cognoscere, ut infra videbimus. Unde si loquamur de alio effectu externo futuro ex vi talis actus, etiam ille non potest cognosci, ut futurus est, quia vel ille effectus est simul cum ipso actu voluntatis a quo manat, et sic jam cognoscitur, ut præsens, et non cognoscetur ab aliis in causa sua, id est, in actu voluntatis, sed potius e contrario in exteriori actu et per ipsum tanquam per exteriorum effectum interior voluntas cognoscetur. Si autem ille effectus non est simul cum actu interiori voluntatis, sed postea futurus est, sic duplici de causa non poterit ab aliis Angelis cognosci, scilicet, quia et non possunt præsentem actum alienæ voluntatis cognoscere sua sola virtute naturali, et quia licet cognoscerent præsentem actum, non possunt scire, an in futurum durabit, vel mutabitur voluntas, neutrum enim eorum in tali voluntate, vel actu ejus determinatum est, et ideo nec effectus futurus inde pendens potest in tali causa cum certitudine cognosci. Unde fit, ut

nec idem Angelus de seipso certo scire possit, an factururus postea sit, quod se facturum postea proponit, quia nescit, an suum propositum mutabit. In quo est infinita differentia inter Deum et Angelum: nam Deus in suo decreto certissime scit futurum esse, quod decrevit, quia decretum Dei immutabile est. At vero Angelus licet nunc proponat se facturum aliquid, non certo scit in illo proposito id, quod se facturum proposuit, tum quia potest mutare propositum, tum etiam quia fieri potest, ut Deus illum effectum impediatur.

18. *Confirmatur primo.*— Unde confirmatur, quia de seipso non potest Angelus in sua voluntate præscire, quid sit volitura, vel factura, solum quia libere volitura est, ergo multo minus de aliis id poterit cognoscere. Atque hac ratione dicunt Sancti, non potuisse malum Angelum virtute sua naturali peccatum suum præscire priusquam faceret illud, neque Angelum bonum esse potuisse de sua perseverantia securum, priusquam perseverasset, nisi revelatione divina, ut supposuit Augustinus, l. 11, Genes. ad litter., capit. 17, et lib. 11, de Civitat., cap. 13, et docet Anselmus, lib. de Casu diabol., cap. 21. Probatque optima ratione, quia quod potest non esse, non potest præsciri certa scientia, sed Angelus priusquam peccavit, potuit non peccare, ergo non potuit certo præscire se peccaturum. Quæ ratio convincit de præscientia in causa, non vero de scientia rei in se, ut ibidem subjungit, et mox explicabimus.

19. *Confirmatur secundo.*— Præterea indicat ibidem rationem aliam ex principio fidei desumptam. Nam præscientia effectus in causa, quæ in voluntate angelica, vel humana antecedentem necessitatem inducit, est impossibilis: sed si Angelus præsciret cum certitudine effectum futurum media voluntate angelica vel humana in ipsamet voluntate, talis scientia induceret, vel potius supponeret antecedentem necessitatem in tali effectu, ut est a tali voluntate, ergo talis scientia est impossibilis. Major patet, quia necessitas antecedens repugnat libero arbitrio, ut tale est, quod ab Anselmo ibi tanquam certum supponitur, et in libro de Præscientia et prædestinatione latius traditur, et cum illo in aliis locis a nobis declaratum est. Et ex eadem doctrina minor est clara, quia necessitas antecedens nihil aliud est, quam necessitas in causa: nam scientia certa in causa hanc necessitatem effectus in causa supponit, alias non habet, unde talem certitudinem sumat. Tandem probatur con-

sequentia, quia talis præscientia in causa proxima, ejus libertatem aufert, quod fidei repugnat. Est ergo de fide Angelum non posse certo præscire hæc futura in suis causis propriis, sive cum eis jungatur libera voluntas Dei, sive per se spectentur, quia etiam in ordine ad tales causas isti effectus non necessario eveniunt. Neque contra hoc est ulla difficultas, nisi quam Anselmus supra ex præscientia Dei indicat. Sed illa hic non urget, quia etiam de Deo fatemur, non cognoscere hæc futura in causis suis: de alio vero genere cognitionis infra tractabitur.

20. *Confirmatur tertio.*— Denique si futura hæc tantum essent incerta propter dependentiam a providentia Dei et voluntate ejus libera, nulla esset differentia inter ea, quæ a voluntate creata et ab aliis causis eveniunt. Consequens est falsum et contra fidem, quia effectus naturales simpliciter sunt necessarii, etiamsi a Deo pendeant, quia Deus naturali modo præbet suum concursum, et non nisi supernaturaliter illum negat, quod non tollit necessitatem et certitudinem naturalem: quæ autem a voluntate creata pendent, non habent illam necessitatem naturalem, ut ex fide constat, ergo neque illam certitudinem habent.

21. *Quarta conclusio bipartita.*— *Probatur prima pars.*— *Cur dæmones ambigue loqui soleant.*— Quarto dicendum est, per aliqua probabilia signa posse Angelum verisimiliter conjectare futura, non tamen omnia. Utraque pars certa est et clara. Primam docent D. Thomas supra et omnes scholastici, et est res per se clara, quia etiam homines possunt hæc futura conjectare per signa, vel effectus aliquos, seu affectus præsentis, ergo multo magis dæmones. Maxime autem solent dæmones uti hoc genere cognitionis ad decipiendos homines. Et ideo hanc cognitionem tribuit malis angelis Augustinus, lib. 4, de Trinitate, cap. 17, et eam removet a bonis Angelis, non quia impossibilis, sed quia imperfecta: nam eorum, quæ illis expedit scire, habent scientiam certam in Verbo Dei: aliorum autem absolutum judicium non proferunt, nec ea prædicunt, licet periculum prædicere possint. Eandemque doctrinam habet Augustinus, lib. 8, de Civit., a cap. 14, per multa sequentia, et lib. 9, a principio usque ad cap. 23, et lib. 12 Genes., ad litter., cap. 17, et late toto libro de Divinat. demon., et lib. 2, Retract., cap. 30. Hinc dæmones variis modis et astutiis utuntur ad decipiendos homines per horum futurorum prædictiones et responsa idolorum: nam æmulan-

tes divinitatem, divinationem usurpant. Nam sæpe enuntiant, quæ sibi aliquibus signis sunt probabilis, et sæpe quæ in aliquo loco distanti jam inchoata sunt, et quodam naturali ordine huc sunt perventura, et sæpe, quæ ipsi facere disponunt, et ideo facile ac sæpe decipi solent et decipere, ac propterea ne mendaces agnoscantur, sæpe ambigue loquuntur, ut præter Augustinum supra, notant Hieronymus, in c. 41, Isai., Tertullianus, in Apologet., c. 22, et Cyprianus, lib. de Idol. vanit., Eusebius, d. lib. 5, de præparat. Evang., cap. 10; et Lactantius, lib. 1, cap. 8, et lib. 2, cap. 14 et sequentibus, et Justinus, in orat., ad Gen., Athanasius, lib. Quæstion., ad Antioch., quæst. 27. Neque negant isti Patres, aliquando posse dæmones futura certo cognoscere, physica (ut ita dicam) certitudine, quando scilicet, ex causis naturalibus tantum eveniunt, sed dicunt, ordinarie eorum cognitionem esse incertam, quia etiam ea, quæ naturalia esse videntur, possunt divina providentia, vel per sanctorum Angelorum operationes impediri, ideoque cum dæmones illa prædicunt tanquam omnino certa et per divinitatem cognita et prævisa, semper mentiuntur et sæpe in rebus ipsis decipiuntur, et decipiunt. Docet tandem Augustinus interdum dæmones scire cum certitudine futura etiam libera per revelationem sanctorum Angelorum, Deo id ita disponente propter occultas suæ providentiæ rationes: de qua re in libro quarto sermo redibit.

22. *Probatur secunda pars. — Angeli suum casum non præcognoverunt.*—Addidi autem in secunda parte assertionis, aliqua esse futura, quæ nec per conjecturam possunt ab Angelis naturaliter cognosci. Quod etiam D. Thomas et alii docent de his futuris contingentibus, quæ raro eveniunt, vel etiam ad utrumlibet. Nam in contingentibus ea potius præsumi possunt eventura, quæ frequenter conveniunt, ergo cum istis sint opposita ea, quæ raro eveniunt, non poterunt hæc etiam per conjecturam cognosci. Et eadem ratione, si ex utraque parte æqualis est contingentia, æqualia etiam erunt indicia vel conjecturæ, ergo utraque pars erit æque ignota. Atque in hunc modum dixit Anselmus, dicto libro de Casu diaboli, cap. 21, Angelos non fuisse præscios sui casus etiam per conjecturam seu verisimile iudicium. Quod ipse probat ab inconvenienti, quia alias non posset tunc Angelus non tristari et dolere de suo casu futuro, etiam probabiliter tantum existimato, quia cum esset tunc justus et sanctus, talis jactura esset suo proposito, ac volun-

tati valde contraria, ergo non posset non multum illum affligere, quod esset contrarium illi statui, qui respectu Angelorum quasi innocentis status erat. A priori autem ratio est, quia Angelus summa facilitate poterat non cadere, quia hoc a sua voluntate pendeat, et ad bonum erat magis propensus tam inclinatione naturæ, quam virtute gratiæ, ergo non habebat, unde probabiliter crederet, se lapsurum, licet suam mutabilitatem non ignoraret. Ad hunc ergo modum multa alia futura prorsus ignorant.

23. *Moderatio proximæ doctrinæ.*—Oportet autem advertere, consideranda esse hæc futura in individuo et cum particularibus circumstantiis, ut in tali gradu incertitudinis, seu occultationis constituentur. Fieri enim potest, ut aliqua in communi spectata videantur contingentia ad utrumlibet, vel raro, quæ in particulari cum talibus circumstantiis verisimiliter conjectari possint, eventura, ut hominem studiosum, et bonis moribus et habitibus præditum, tentatione prostrari ex suo genere, vel rarius, vel saltem ad utrumlibet contingens est: et tamen talis opportunitas, talesque circumstantiæ occurrere possunt, ut id fiat verisimilius. Ut ergo futurum sit occultum Angelo in dicto gradu, oportet, ut in particulari et omnibus circumstantiis inspectis, modus ille, seu gradus contingentiae perseveret. Sicut e contrario, ut possit dæmon futurum verisimiliter cognoscere, necessarium est, ut indicia in particulari jam præsentia sint: nam si illa sint adhuc futura, et pendeant ex arbitrio vel hominis vel Angeli, non poterit major conjectura ex illis sumi, quam de ipsis habeatur, et ideo dicunt Patres, dæmones non posse futura præcognoscere, sed præsentia, quia tantum ex præsentibus futura æstimare possunt. Et hæc de priori modo cognoscendi futura contingentia in alio, seu per medium cognitum.

CAPUT X.

UTRUM PER SPECIES INDITAS RERUM SINGULARIUM NONDUM EXISTENTIUM IMMEDIATE, ET IN SEIPSIS EVIDENTER COGNOSCAT ANGELUS, ILLAS ESSE FUTURAS.

1. *Arguitur pro affirmationis parte. — In opusculo de scientia Dei, libro primo, capite octavo, et in prolegomine secundo de Gratia. — Evasio dupliciter præcluditur.*— Superest dicendum de alio modo cognoscendi futura immediate seu directe, et in seipsis, et per species eorum. In quo nonnulla major est difficultas.

Quia ista futura per se spectata, seu ex parte objecti, cognoscibilia sunt certa scientia antequam fiant, ergo etiam ab Angelo sciri poterunt. Antecedens probatur ex divina scientia, quia Deus illa præscit, et non in causa, ut dictum est, vel saltem non in sola illa, sed in seipsis, ut ex materia de scientia DEI supponitur: non posset autem illa scire, nisi ipsa essent scibilia secundum se, ergo ex parte sua scibilia sunt. Et declaratur, quia hæc futura in se habent determinatam veritatem, licet nobis ignota sit, ut alibi a nobis ostensum est, et argumentum a scientia Dei satis probat. Omnis autem veritas, quantum ex se est, scibilis est certa scientia, quia objectum scibile maxime est veritas: ergo hæc veritates contingentes de se scibiles sunt. Jam ergo probatur consequentia, primo quia non est, unde talis scientia ex parte Angeli illi repugnet. Secundo positive, quia Angelus habet proprias species talium futurorum singularium, ut ex supradictis supponitur, ergo per illas poterit, quidquid in rebus representatis per tales species verum est, virtute sui luminis intellectualis cognoscere, quia tales species adæquatæ sunt lumini, et e converso intellectus Angeli vim naturalem habet ad cognoscendum per speciem, quidquid illius representationem non excedit. Dices, non posse Angelum per speciem cognoscere nisi objectum existens. Sed contra hoc est, primo quia intellectus non est sicut sensus, ut in sua cognitione ab objecti præsentia et existentia pendeat. Secundo quia intellectus per illam speciem cognoscit veritatem essentialiter nondum existentis. Tertio quia per illam speciem cognoscit rem præteritam, quando jam non est, ergo cognoscat etiam futurum antequam sit.

2. *Statuitur pars negans, ut de fide.*—Nihilominus eadem fidei certitudine indubitatum est, non posse Angelum virtute suæ naturæ hoc modo futura contingentia cognoscere. Ita docent D. Thomas et scholastici, et supponunt Patres omnes citati; et ex Scripturis citatis evidentius sumitur, quia ex illis habemus, solum Deum certo cognoscere hæc futura, ergo nullus modus cognitionis certæ horum futurorum potest Angelis attribui; ergo neque iste, qui est per modum visionis certæ ipsius veritatis in seipsa. Probatur prima consequentia, quia absoluta negatio omnia destruit. Secunda vero probatur, quia illa cognitio est maxime certa, et ideo maxime Scripturis repugnat, illam Angelis tribuere. Quod declaratur in hunc modum, quia cognitio futurorum in se-

ipsis, et divinatio, seu prædictio in illa fundata adeo est infallibilis, ut nullo modo, nec etiam propter dependentiam, quam hæc futura habent a libera voluntate Dei, possit divinatio deficere aut falsa fieri: hoc autem tribuere dæmonibus est contra Scripturam et Patres allegatos, ergo. Antecedens probatur, quia præscientia effectus creati in seipso, involvit præscientiam divinæ voluntatis determinatæ ad talem effectum, seu ad dandum concursum illi necessarium sine impedimento, sed voluntas Dei semel determinata non potest mutari, ergo futurum sic cognitum non potest non esse futurum, ergo nec talis ejus cognitio falsa esse aut reddi potest ex defectu voluntatis, cum jam supponatur et sensus compositus fiat.

3. *Confirmatur eadem veritas.*—Et declaratur ex scientia rei præsentis vel præteritæ: nam Angelus, qui intuetur rem præsentem, in illo effectu evidenter cognoscit concursum DEI, et inde etiam evidenter cognoscit voluntatem Dei, unde fieri non potest, ut illa veritas de præsentis fiat falsa propter dependentiam a voluntate Dei, quia jam supponitur, et quod est, quando est, necesse est esse. Idemque cum proportione est de veritate rei præteritæ, quia qui evidenter videt, rem esse præteritam, et id affirmat, nec fallere potest, nec falli propter dependentiam illius effectus a voluntate Dei, quia in ipso effectu involvitur, ergo idem erit in scientia futuri, si evidenter in seipso cognoscatur, quia necesse est, ut in illo evidenter cognoscatur concursus DEI futurus, et consequenter etiam voluntas DEI jam determinata ad illum præstandum, quia non præbet concursum per novam determinationem suæ voluntatis, sed per æternam et immutabilem, et ideo futurum sic cognitum tam necessarium est, sicut præsens vel præteritum, quia quod supponitur futurum, necessario futurum est, ut recte dicit Petrus Damianus, epistola 4, de Omnipot. Dei, cap. 5. Angeli autem per suam naturam non sunt capaces tam certæ cognitionis futurorum, ut ex Scriptura probatum est, ergo. Et confirmatur, quia alias dæmones et possent naturaliter cognoscere illo modo hæc futura, et de facto illa cognoscerent, quia naturalia in eis manserunt integra, teste Dionysio, cap. 4, de divin. Nomin., et non potest cum fundamento dici Deum miraculose illis denegare concursum ad talem cognitionem, aut miraculose illos impedire, ne naturales operationes habeant. Certum est autem, de facto illa non cognoscere cum dicta certitudine, cum sæpe fallantur, ut Scriptura docet, et expe-